

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-124-132](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-124-132)

УДК 332.122:338.432

JEL Classification: Q18

Наталія Готько

кандидат економічних наук, викладач вищої категорії ВСП
Мукачівський фаховий коледж НУБіП України (Мукачево, Україна)
E-mail: nata.gotko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0001-5687-5442>

Наталія Павлишинець

завідувачка відділення бухгалтерських та туристичних дисциплін,
викладач вищої категорії ВСП,
Мукачівський фаховий коледж НУБіП України (Мукачево, Україна)
E-mail: pavlychynec@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0000-7575-4219>

АГРАРНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті обґрунтовано роль і місце аграрної складової в забезпеченні збалансованого розвитку сільської місцевості. Акцентовано увагу на тому, що сфера аграрного господарювання є ваговою складовою національної економіки, окреслює продовольчу безпеку країни та її регіонів. Наголошено, що аграрна складова в поєднанні з багатофункціональною системоутворюючою компонентою справляє вагомий вплив на забезпечення розширеного відтворення територій сільської місцевості, формування дієвої моделі соціально-економічного й екологічного розвитку досліджуваних територій. Виявлено, що базовою основою розвитку аграрної сфери в межах сільських територій є формування довготривалого зростання на основі поєднання і взаємозумовленості економічної, соціальної й екологічної складової забезпечення збалансованого розвитку територіальних систем. У процесі дослідження узагальнено наукові підходи до формування системи забезпечення збалансованого розвитку аграрної сфери і сільської місцевості.

Ключові слова: аграрна сфера; сільські території; збалансований розвиток; регіональні особливості; аграрна складова розвитку; продовольча безпека.

Табл.: 3. Бібл.: 12.

Постановка проблеми. Сфера аграрного господарювання є ваговою складовою національної економіки, окреслює продовольчу безпеку країни та її регіонів. Водночас зі сформованою багатофункціональною системоутворюючою компонентою справляє вагомий вплив на забезпечення розширеного відтворення територій сільської місцевості, формування дієвої моделі соціально-економічного й екологічного розвитку досліджуваних територій. Багатокомпонентність розвитку аграрної сфери зумовлюється не тільки виробництвом сільськогосподарської продукції з метою задоволення споживчих потреб, але і сприяє підвищенню рівня зайнятості сільських мешканців, їхнього добробуту, збереженню аграрних традицій сільських регіонів, формує комфортне середовище проживання селян. Базовою основою розвитку аграрної сфери в межах сільських територій є формування довготривалого зростання на основі поєднання і взаємозумовленості економічної, соціальної й екологічної складової забезпечення збалансованого розвитку територіальних систем.

Актуальність сільської тематики не викликає сумніву, однак, як відмічають окремі науковці проблемі забезпечення збалансованого розвитку аграрної сфери, зокрема ведення сільського господарства приділялося значно менше уваги порівняно з розвитком територій, в цілому [1]. У зв'язку із цим, активізація процесів забезпечення збалансованого розвитку сфери аграрного сектора й розширеного відтворення територій сільської місцевості потребує додаткових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження розвитку сфери аграрного господарювання і сільських територій стосуються окреслення багатогранних наукових підходів до вирішення проблемних питань зазначеного розвитку. Так, дослідженнями в напрямі забезпечення збалансованого розвитку аграрної сфери і сільської місцевості займалися такі науковці, як В. Бойко, Л. Газуда, М. Газуда, Д. Гром'як, В. Єрмоленко, В. Зіновчук, Л. Ковальська, А. Лісовий, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Павлов, А. Статівка, М. Талавіря та інші.

Вагомі напрацювання здійснено в напрямі обґрунтування ролі аграрної складової розвитку національної економіки, зокрема сільських територій [2], у тому числі окреслення пріоритетів та інструментів розвитку сільських територій у системі забезпечення економічної безпеки країни та її регіонів [3], соціально-економічних засад комплексного збалансованого розвитку сільської місцевості [4], інфраструктурного забезпечення збалансованого розвитку села [5], особливостей формування сталого розвитку сільських територій [6], побудови функціонально-управлінської моделі забезпечення розвитку сільських територій України [7] та інші. Однак додаткових досліджень потребують питання регіонального розвитку сфери аграрного господарства й сільських територій.

Метою статті є дослідження ролі і місця аграрної складової розвитку сільських територій та особливостей аграрного господарювання в сучасний період.

У процесі дослідження використовувався системний підхід до обґрунтування ролі й місця аграрної сфери в забезпеченні збалансованого розвитку сільських територій, узагальнення та синтезу – для подання авторського бачення щодо окреслення вагомості аграрної складової розвитку сільських територій, економіко-статистичного й порівняльного аналізу для обґрунтування особливостей та виявлення тенденцій регіонального розвитку сфери аграрного господарювання.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення збалансованого розвитку сфери аграрного виробництва можливе, як вважають науковці, за раціонального використання і охорони об'єктів навколишнього природного середовища, формування системи стійкого екологічнобезпечного виробництва товарів

і продуктів споживання, стабільного покращення умов економічного й соціального життєзабезпечення сільських мешканців. Загалом формування збалансованого розвитку сільських територій окреслюється комплексністю суспільних відносин, зумовлюється процесом забезпечення сталого розвитку сільських громад, що загалом суттєво впливає на перспективи розвитку і підвищення ефективності аграрної сфери в межах національної економіки, рівень, якість і добробут сільських жителів, сприяє покращенню екологічної ситуації в сільській місцевості [8].

Стратегічне бачення розвитку сфери аграрного господарювання в межах сільських територій окреслюється концептуальним підходом до системоутворювальної складової, яка поєднуватиме комплекс заходів економіко-правового й адміністративного, організаційно-управлінського характеру зі спрямуванням на підвищення рівня якості й добробуту сільських мешканців, активізації багатофункціональної ролі сільських територій.

Забезпечення збалансованого розвитку сільських територій, як вважає колектив науковців, повинно базуватися на триєдності складових зазначеного розвитку, що полягають передусім у виконанні територіями сільської місцевості функцій економічного характеру, де базисом виступають виробництво продовольчої продукції, сільськогосподарської сировини, інших не-сільськогосподарських товарів і надання послуг, у тому числі туристично-рекреаційних послуг, суспільних благ, збереження сільського способу життя, традиційного господарювання і сільської культури, соціального контролю над територією, охорони і розширеного відтворення історично освоєних ландшафтних екосистем. Однією з складових є зростання рівня якості, добробуту й благополуччя сільських мешканців. І третьою, невід'ємною складовою розвитку є всебічна підтримка екологічної рівноваги в біосфері, захист і відновлення екосистем в межах сільських територій. Крім цього, важливими елементами забезпечення розвитку сільської місцевості є управління грошовими потоками, що спрямовуються на підтримку життєвого потенціалу сільської територіальної громади. Водночас організаційно-управлінський підхід повинен поєднувати задіяння джерел як державного, так і регіонального фінансування, а також використання можливостей бізнесу, що спирається на внутрішні ресурси територій сільської місцевості [9]. Більш узагальнений підхід пропонує В. Єрмоленко окреслюючи систему організаційно-економічних, політично-правових заходів, які доцільно спрямувати на забезпечення пропорційних і одночасних, незворотних і стабільних прогресивних змін у виробничій, зокрема аграрній, а також соціальній і екологічних сферах, що відбуватимуться з дотриманням пропорційності й одночасності в кожній із зазначених складових розвитку сільських територій [10].

Стосовно вагомості аграрної складової розвитку сільських територій, їх збалансованого розвитку загалом, ми підтримуємо думку науковців і вважаємо, що в зазначеному процесі повинна задіюватися сукупність складових життєзабезпечення сільської місцевості у поєднанні з її багатофункціональністю, що дасть змогу сформувати життєздатне й комфортне середовище проживання селян.

У контексті зазначеного доцільно звернути увагу на окремі особливості щодо розвитку аграрного господарювання на регіональному рівні, зокрема Закарпатської області. Регіон характеризується малоземеллям, оскільки вертикальна зональність території окреслює три природно-економічні зони – низинну, передгірну і гірську. Крім цього, $\frac{2}{3}$ території регіону займає гірська місцевість. Це дає підставу стверджувати, що ведення сільського господарства в регіоні є обмеженим. Поряд з цим доцільно зауважувати ґрунтово-кліматичні й погодні умови, родючість ґрунтів, що значною мірою впливає на результативність функціонування суб'єктів аграрного господарювання.

Регіональні особливості розвитку аграрної сфери Закарпатської області, як ми вже зазначали, окреслюються певними тенденціями у процесі аграрного господарювання, що в межах нашого дослідження розглянуто за більш як 20-річний період. Виробництво продукції сільського господарства регіону та для порівняння України за період 2010-2022 рр. подано в табл. 1.

Сільськогосподарська продукція Закарпатської області в 2022 р. (господарств усіх категорій) становила 7898,3 млн грн (у постійних цінах 2016 р.), що становить 1,5 % сільськогосподарської продукції України. У 2010 р. зазначений показник становив 7863,2 млн грн, тобто за дванадцять років зростання становило 0,4 %. У галузевій структурі виробництва: продукція рослинництва у 2010 р. становила 3875,5 млн грн, а у 2022 р. 4293,7 млн грн, тобто характерне зростання на 10,8 %; продукція тваринництва у 2010 р. становила 3987,7 млн грн, а у 2022 р. 3604,6 млн грн, тобто зменшилася на 9,6 %. Валова продукція підприємств області за 2010-2022 рр. збільшилася на 100,6 % і становила у 2022 р. 710,0 млн грн, з яких продукції рослинництва – 638,4 млн грн, тваринництва – 71,6 млн грн. Для України також характерне зростання цього показник на 35,7 % і становив у 2022 р. 348361,3 млн грн, продукція рослинництва збільшилася на 40,9 %, тваринництва – на 16,8 %.

Валова продукція господарств населення за досліджуваній період у регіоні зменшилася на 4,3 % і на кінець аналізованого періоду становила 7188,3 млн грн, зокрема продукція тваринництва зменшилася на 8,6 %, а продукція рослинництва збільшилася на 0,4 %, що відповідно становило у 2022 р. 3533,0 та 3655,3 млн грн. Для України, серед господарств населення прослідковується аналогічна ситуація: помітне зменшення виробництва сільськогосподарської продукції за дванадцять років – на 11,7 %.

Таблиця 1

*Продукція сільського господарства Закарпатської області та України за період 2010-2022 рр.
(у постійних цінах 2016 р., млн грн)*

Показники	2010	2020	2021	2022	2022, % до 2010	2010	2020	2021	2022	2022, % до 2010
	Закарпатська область					Україна				
<i>Господарства усіх категорій</i>										
Продукція сільського господарства, в тому числі:										
продукція рослинництва	7863,2	8552,3	7856,5	7898,3	100,4	467474,7	612121,5	712566,3	534380,3	144,3
продукція тваринництва	3875,5	4533,7	4218,0	4293,7	110,8	329646,3	473377,0	580267,7	417907,6	126,8
	3987,7	4018,6	3638,5	3604,6	90,4	137828,4	138744,5	132298,6	116472,7	84,5
<i>Підприємства</i>										
Продукція сільського господарства, в тому числі:										
продукція рослинництва	354,0	976,0	833,8	710,0	200,6	256806,0	395717,7	484101,0	348361,3	135,7
продукція тваринництва	233,5	892,3	767,0	638,4	273,4	200914,6	323198,2	413004,6	283061,5	140,9
	120,5	83,7	66,8	71,6	59,4	55891,4	72519,5	71096,4	65299,8	116,8
<i>Господарства населення</i>										
Продукція сільського господарства, в тому числі:										
продукція рослинництва	7509,2	7576,3	7022,7	7188,3	95,7	210668,7	216403,8	228465,3	186019,0	88,3
продукція тваринництва	3642,0	3641,4	3451,0	3655,3	100,4	128731,7	150178,8	167263,1	134846,1	104,7
	3867,2	3934,9	3571,7	3533,0	91,4	81937,0	66225,0	61202,2	51172,9	62,5

Джерело: розраховано за джерелами: [11, с. 4; 12].

У галузевій структурі для рослинництва характерне незначне зростання – на 4,7 %, а для тваринництва навпаки зменшення на 37,5 %. Виробництво сільськогосподарських культур за видами в Закарпатській області за 2022 р. подано в табл. 2.

Таблиця 2

*Обсяг виробництва сільськогосподарських культур
за видами у Закарпатській області за 2022 р.*

Показники	Усі категорії	з них,	
		підприємства	населення
Продукція рослинництва, тис. т	1266,6	134,2	1132,4
<i>з неї</i>	306,3	79,6	226,7
зернові та зернобобові культури, тис. т			
соя, тис. т	28,3	28,3	–
соняшник, тис. т	8,3	7,2	1,1
картопля, тис. т	515,2	0,4	514,8
овочі, включаючи закритий ґрунт, тис. т	271,6	1,3	270,3
культури плодові та ягідні, тис. т	106,1	15,0	91,1
виноград, тис. т	30,8	2,4	28,4
Продукція тваринництва, тис. т	883,2	12,1	504,1
<i>з неї</i>	50,9	1,5	49,4
м'ясо (у забійній масі), тис. т			
молоко, тис. т	298,3	1,6	296,7
яйця курячі, млн. шт	367,0	к	к
Вовна, т	167,0	9,0	158,0

Джерело: розраховано за джерелами [11, с. 6-9; 12].

У галузі рослинництва (табл. 2) Закарпатської області серед виробництва основних сільськогосподарських культур у 2022 р. господарствами всіх категорій переважали: картопля – 515,2 тис. т, зернові та зернобобові культури – 306,3 тис. т, овочі, включаючи закритий ґрунт – 271,6 тис. т, культури плодові та ягідні – 106,1 тис. т. Виробництво сої становило 28,3 тис. т, винограду – 30,8 тис. т.

Основною продукцією тваринництва є м'ясо, молоко, яйця курячі та вовна. Господарства всіх категорій Закарпатської області за 2022 р. виробляли продукцію тваринництва у таких обсягах: яйця курячі – 367,0 млн. шт, молоко - 298,3 тис. т, вовна – 167,0 т, м'ясо – 50,9 тис. т.

Для аналізу темпів зростання, або ж падіння обсягу виробництва продукції сільського господарства доцільно розглянути індекси сільськогосподарської продукції за період 2000-2022 рр. (табл. 3).

Так, у 2022 р. порівняно з попереднім роком загальний обсяг виробництва валової продукції сільського господарства за всіма категоріями господарств у регіоні становив 100,5 %, а у 2010 р. – 97,2 %, тобто за досліджуваний період прослідковується збільшення досліджуваного показника на 3,3 в.п.; індекс сільськогосподарської продукції виробленої підприємствами становив 85,2 %, темпи зростання відзначено на 7,8 в.п. за досліджуваний період, а господарств населення – на 4,0 в.п. і становив 102,4 %.

Таблиця 3

*Індекси продукції сільського господарства і продуктивності праці
в Закарпатській області та Україні за період 2000-2022 рр.*

(у % до попереднього року)

Показники	2010	2015	2020	2021	2022	2022 до 2010, в.п.
<i>Закарпатська область</i>						
Господарства усіх категорій	97,2	95,0	96,5	91,9	100,5	3,3
підприємства	77,4	116,7	116,3	85,4	85,2	7,8
господарства населення	98,4	93,1	94,5	92,7	102,4	4,0
<i>Україна</i>						
Господарства усіх категорій	98,5	95,2	89,9	116,4	75,0	-23,5
підприємства	98,6	94,8	88,0	122,3	72,0	-26,6
господарства населення	98,4	95,8	93,6	105,6	81,4	-17,0

Джерело: розраховано за джерелами: [11, с. 4; 12].

В Україні в цілому, за досліджуваний період відзначено темпи падіння щодо господарств усіх категорій (75,0 %, або на 23,5 в.п.), у тому числі: підприємств – на 26,6 в.п., господарств населення – на 17,0 в.п.

Отже, дослідженням підтверджено позитивну динаміку у напрямі зростання виробництва сільськогосподарської продукції в Закарпатській області.

Висновки та пропозиції. Дослідження дало змогу окреслити власне бачення формування складових системи збалансованого розвитку територій сільської місцевості, обґрунтувати вагому роль аграрної складової розширеного відтворення сільських територій. Незважаючи на позитивну динаміку стосовно зростання виробництва аграрної продукції, розглянутої крізь призму особливостей аграрного господарювання в Закарпатській області, аграрна сфера регіону потребує особливої уваги, оскільки досліджуване господарювання здійснюється в складних умовах гірської місцевості з її ґрунтово-кліматичними й погодними властивостями, й що значно ускладнює ситуацію – це складні умови воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Талавирич М. П. Організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку сільських територій : [монографія] / М. П. Талавирич. – Київ : Вид-во НАУ, 2008. – 384 с.
2. Основи аграрного підприємництва / за ред. М. Й. Маліка. – Київ : Ін-т аграрної економіки, 2001. – 582с.
3. Бойко В. В. Пріоритети та інструменти розвитку сільських територій в системі забезпечення економічної безпеки України : монографія / В. В. Бойко. – Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2017. – 426 с.
4. Гром'як Д. М. Соціально-економічні засади комплексного розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / Д. М. Гром'як // Актуальні проблеми економіки, обліку та менеджменту : Міжнародна інтернет-конференція. – Режим доступу: http://www.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0606.
5. Ковальська Л. Л. Інфраструктурне забезпечення розвитку сільських територій / Л. Л. Ковальська // Актуальні проблеми економіки. – 2022. – № 8(254). – С. 33–38.

6. Лісовий А. В. „Сталий розвиток сільських територій: виникнення, сутність, принципи / А. В. Лісовий // Економіка АПК. – 2007. – № 4. – С. 140–145.
7. Павлов О. І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель / О. І. Павлов. – Одеса : Астропринт, 2009. – 344 с.
8. Статівка А. М. Актуальні питання правового забезпечення аграрної політики і сталого розвитку сільських територій / А. М. Статівка // Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика : монографія. – Харків : Вид-во «ФІНН», 2010. – 234 с.
9. Талавиря М. П. Розвиток сільських територій в Європейському Союзі : монографія / М. П. Талавиря, М. В. Газуда, Л. М. Газуда. – Ужгород : ПП Бреза, 2022. – 504 с.
10. Єрмоленко В. М. Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» [Електронний ресурс] / В. М. Єрмоленко // Наук. вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». – 2010. – Вип. 156. – С. 50-59. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_pravo/2010_156/10 evm.pdf.
11. Виробництво сільськогосподарської продукції в області у 2022 році. Статистичний бюлетень / Головне управління статистики у Закарпатській області. – 2023. – С. 1-20.
12. Сільське, лісове та рибне господарство [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Закарпатській області. – Режим доступу <https://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Talaviryia, M.P. (2008). *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm derzhavnoyi pidtrymky rozvytku sil's'kykh terytoriy [Organizational and economic mechanism of state support for the development of rural areas]*. NAU Publishing House.
2. Malik, M.Y. (Ed.), Zinovchuk, V.V., Lupenko, Yu.O. (2001). *Osnovy ahrarnoho pidpryyemnystva [Basics of agrarian entrepreneurship]*. Institute of Agrarian Economics.
3. Boyko, V.V. (2017). *Priorytety ta instrumenty rozvytku sil's'kykh terytoriy v systemi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny [Priorities and tools for the development of rural areas in the system of ensuring economic security of Ukraine]*. NNVK Publishing House "ATB".
4. Gromyak, D.M. (2024, January, 10). *Sotsial'no-ekonomichni zasady kompleksnoho rozvytku sil'skykh terytoriy [Socio-economic principles of integrated development of rural areas]*. *Aktualni problemy ekonomiky, obliku ta menedzhmentu: Mizhnarodna internet-konferentsiya – International Internet Conference “Current problems of economics, accounting and management”*. http://www.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0606.
5. Kovalska, L.L. (2022). *Infrastrukturne zabezpechennya rozvytku sil's'kykh terytoriy [Infrastructural support for the development of rural areas]*. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 8(254), 33–38.
6. Lisovy, A.V. (2007). *Stalyy rozvytok sil'skykh terytorii: vynyknennya, sutnist, pryntsyipy [Sustainable development of rural areas: emergence, essence, principles]*. *Ekonomika APK – Economy of APC*, (4), 140–145.
7. Pavlov, O.I. (2009). *Silski terytorii Ukrainy: funktsionalno-upravlinska model [Rural territories of Ukraine: functional and management model]*. Astroprint.
8. Stativka, A.M. (2010). *Aktualni pytannia pravovoho zabezpechennya ahrarnoi polityky i staloho rozvytku sil'skykh terytoriy. Aktualni pytannia ahrarnoho prava Ukrayiny: teoriya i praktyka [Current issues of legal support of agrarian policy and sustainable development of rural areas. Actual issues of agrarian law of Ukraine: theory and practice]*. FINN Publishing House.
9. Talaviryia, M.P., Gazuda, M.V., Gazuda, L.M. (2022). *Rozvytok sil'skykh terytorii v Yevropeiskomu Soyuzi [Development of rural areas in the European Union]*. PP Breza.
10. Yermolenko, V.M. (2010). *Osoblyvosti formuvannia katehorii «stalyy rozvytok sil'skykh terytoriy» [Peculiarities of the formation of the category "sustainable development of rural areas]*. *Nauk. visnyk Nats. un-tu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrayiny. Seriya «Pravo» – Science Herald of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. "Law" series*, 156, 50-59. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_pravo/2010_156/10 evm.pdf.

11. Main Department of Statistics in Transcarpathian region. (2023). *Vyrobnytstvo silskohospodarskoi produktsii v oblasti u 2022 rotsi. Statystychnyy biuleten [Production of agricultural products in the region in 2022. Statistical bulletin]* (pp. 1-20).

12. *Holovne upravlinnya statystyky u Zakarpatskiy oblasti [Main Department of Statistics in Transcarpathian region]*. (n.d.). Silske, lisove ta rybne gospodarstvo [Agriculture, forestry and fisheries]. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

Отримано 18.11.2023

UDC 332.122:338.432

Natalia Hotko

Doctor of Economics, Teacher of the Highest Category of VSP,
Mukachiv Vocational College NUBiP of Ukraine (Mukachevo, Ukraine)
E-mail: nata.gotko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0001-5687-5442>

Natalia Pavlyshynets

Head of Department Accounting and Tourism Disciplines,
Teacher of the Highest Category of VSP,
Mukachiv Vocational College NUBiP of Ukraine (Mukachevo, Ukraine)
E-mail: pavlychynec@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0000-7575-4219>

AGRARIAN COMPONENT ENSURING BALANCED DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

The article substantiates the role and place of the agrarian component in ensuring the balanced development of rural areas. Attention is focused on the fact that the sphere of agricultural management is an important component of the national economy, outlines the food security of the country and its regions. It is emphasized that the agrarian component in combination with the multifunctional system-forming component has a significant impact on ensuring the expanded reproduction of rural areas, the formation of an effective model of socio-economic and ecological development of the studied territories. It has been established that the multi-component development of the agrarian sphere is determined not only by the production of agricultural products in order to satisfy consumer needs for food products, but also contributes to increasing the level of employment of rural residents, their well-being, the preservation of agrarian traditions of rural regions, and creates a comfortable living environment for villagers. It was revealed that the basic basis of the development of the agrarian sphere within rural areas is the formation of long-term growth based on the combination and interdependence of the economic, social and ecological components of ensuring the balanced development of territorial systems. In the process of research, scientific approaches to the formation of a system of ensuring balanced development of the agrarian sphere and rural areas, solving problematic issues of a socio-economic and ecological nature are summarized. The study made it possible to outline one's own vision of the formation of the components of the system of balanced development of rural areas, to substantiate the importance of the agrarian component in the expanded reproduction of rural areas. Despite the positive dynamics regarding the growth of agricultural production, considered through the prism of the peculiarities of agricultural management in Transcarpathian region, the agrarian sphere of the region requires special attention, since the studied management is carried out in difficult conditions of the mountainous terrain with its soil, climate and weather properties, and that significantly complicates the situation - these are difficult conditions of martial law.

Key words: agrarian sphere; rural areas; balanced development; regional features; agrarian component of development; food security.

Table: 3. References: 12.